

Formatīvā vērtēšana

Ilze Paegļkalne
Jūrmalas Valsts ģimnāzija
2020

- ▶ Latvijas skolās kopš 1992./1993. mācību gada skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanā tiek izmantota 10 ballu skala
- ▶ Tiek izmantots arī vērtējums "ieskaitīts"/"neieskaitīts"

- ▶ Starptautiskos vērtēšanas ekspertu pētījumos aizvien vairāk uzmanības tiek pievērsts vērtēšanas mērķiem – **"..pirmā vērtēšanas prioritāte ir veicināt skolēnu mācīšanos"**.
- ▶ Eksperte Feja Braunlī skolotājiem iesaka plašāk izmantot vērtēšanu, lai mācītos – **formatīvo vērtēšanu. Tā ir vērtēšana, kura notiek nepārtraukti. Tās vienīgais mērķis ir mācīšanās uzlabošana.**

Vērtēšana ir process, kura pamatjautājumi ir :

- ▶ Kas man (gan skolēnam, gan arī skolotājam) izdodas?
- ▶ Kas vēl neizdodas?
- ▶ Ko darīt tālāk?

- ▶ Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs valodu apguvei apkopoti 26 dažādi vērtēšanas veidi un definēti trīs vērtēšanas pamatjēdzieni: **ticamība, drošums un praktiskums.**
- ▶ MK 2008. gada 2. septembra noteikumos Nr. 715 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem" precizēti **vērtēšanas pamatprincipi:**

- ▶ **prasību atklātības un skaidrības princips** – skolēna zināšanas, prasmes un attieksmes vērtē atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartā noteiktajiem mācību priekšmetu standartiem;
- ▶ **sasniegumu summēšanas princips** – vērtē, summējot skolēna sasniegumus obligātā mācību satura apgūvē;
- ▶ **vērtējuma atbilstības princips** – pārbaudījumos dot iespēju apliecināt savas zināšanas, prasmes un attieksmes visiem izziņas līmeņiem atbilstošos uzdevumos, lai nodrošinātu adekvātu un objektīvu vērtējumu;

- ▶ **vērtējuma noteikšanai izmantoto veidu dažādības princips** – mācību sasniegumu vērtēšanā izmanto rakstiskas, praktiskas, mutiskas un kombinētas pārbaudes formas;
- ▶ **vērtējuma obligātuma princips** – skolēnam nepieciešams iegūt vērtējumu visos izglītības programmas mācību priekšmetos un valsts pārbaudījumos, izņemot tos mācību priekšmetus un valsts pārbaudījumus, no kuriem skolēns ir atbrīvots;
- ▶ **regularitātes princips** – skolēna mācību sasniegumus vērtē regulāri, lai pārliecinātos par skolēna iegūtajām zināšanām, prasmēm un attieksmēm.

Aktuālie jautājumi

- ▶ Kā organizēt mācību procesu, lai informāciju (**atgriezenisko saikni**) iegūtu gan skolēns, gan skolotājs un to uzlabotu?
- ▶ Kā **daudzveidīgi, objektīvi un atbilstoši izziņas līmeņiem** novērtēt skolēnu sasniegumus?

Vērtēšanas veidi

Mācību sasniegumu vērtēšanai ir divi galvenie uzdevumi:

- ▶ **uzlabot mācību procesa kvalitāti un efektivitāti (formatīvā vērtēšana)**
- ▶ **izmērīt skolēna sasniegumus (summatīvā vērtēšana)**

Formatīvā (veidojošā, attīstošā) vērtēšana

- ▶ Vismaz 19 ES valstis izstrādā vērtēšanas politiku un apraksta procesu **formatīvās vērtēšanas veicināšanai**.
- ▶ Formatīvā vērtēšana **nav mehānisms, lai piespiestu skolēnus mācīties**, bet ir palīgs skolēnam, jo atgriezeniskā saikne ir vajadzīga uzreiz mācību stundā.
- ▶ Formatīvā vērtēšana ir viena no tām, jo ietver visas darbības, ko pedagogs un skolēni vērtējot veic, **lai iegūtu informāciju, kas sniedz atgriezenisko saiti, kuru izmanto mācīšanas un mācīšanās uzlabošanai**

(Clark 2011: 1-34)

Atgriezeniskā saite

- ▶ **Atgriezeniskā saite uzdevuma līmenī** – skolēns apgūst jaunas zināšanas un prot tās pielietot, **risinot uzdevumu**. Svarīgi, lai skolēns saprot – uzdevums ir pareizi izpildīts vai nē;
- ▶ **Atgriezeniskā saite procesa līmenī** – iegūtās zināšanas tiek pielietotas **plašākā procesā**. Skolēns spēj saprast, kas viņam jā dara, lai viņš spētu sasniegt izvirzīto mērķi – kas nepieciešams, kas jā dara, lai saprastu un izpildītu;
- ▶ **Atgriezeniskā saite pašregulācijas līmenī** – skolēns **saprot kā plānot**, kas jā dara, kam jāizpildās, kā viņš to izdarīs.

(Hattie, Timperley 2011)

Formatīvās vērtēšanas mērķi

- ▶ Skolēna mācīšanās sasniegumu noteikšana, lai tos uzlabotu.
- ▶ Mācību procesa norises, mācību mērķa, izmantoto mācību metožu savstarpējās atbilstības saskaņošana.
- ▶ Skolēna pašvērtēšanas un atbildības veicināšana.

Formatīvās vērtēšanas veidi

► Ievadvērtēšana

Organizē mācību gada vai temata sākuma skolēna zināšanu un prasmju pārbaudei ar **diagnosticējošu mērķi**. Skolēns **aktualizē savu iepriekšējo pieredzi, secina un pieņem lēmumus** par savu mācīšanos.

► Kārtējā vērtēšana

Skolēni un skolotājs **iegūst atgriezenisko saiti**. Informācijas apmaiņa starp skolēnu–skolotāju un skolēnu–skolēnu.

Formatīvajā vērtēšanā vērtējums ir

- ▶ Aprakstošs (vislabāk mutiski), **pasakot** skolēnam komentārus vai ieteikumus stundas laikā.

Vērtētājs var būt gan skolotājs, gan skolēns, veicot pašvērtēšanu vai savstarpējo vērtēšanu.

- ▶ Atsevišķos gadījumos skolotājs formatīvajā vērtēšanā var lietot **rakstveida** vērtējumu, izsakot to ar "i" un "ni", kad skolēns apguvis kādu būtisku mācību priekšmeta programmas sasniedzamo rezultātu.

Tā kā formatīvajā vērtēšanā neizmanto balles, tad tai nav nekāda sakara ar sekmības motivāciju.

Skolotāja ietekme uz skolēna mācīšanos un tās rezultātu (Hattie J. veiktie pētījumu rezultāti, kur augstākais iespējamais sasniedzamais rādītājs ir 1):

- ▶ **Formatīvā vērtēšana 0.9**
- ▶ Stratēģiskā skaidrība 0.7
- ▶ Atgriezeniskā saite 0.72
- ▶ Skolotāja – skolēnu sadarbības attiecību veidošana 0.72
- ▶ Metakognitīvās stratēģijas 0.67
- ▶ Mācīšanās sadarbojoties 0.59
- ▶ Mājas darbi 0.29
- ▶ Individualizēta mācīšanās (konsultācijas) 0.2
- ▶ Grupēšana pēc spējām 0.12

(Hattie 2012)

Formatīvā vērtēšana

Vērtēšana, lai mācītos

- Mērķis ir uzlabot mācību procesu.
- Notiek mācību laikā.
- Pārbauda, kā apgūta viena vai divas mācību priekšmeta programmas prasības jeb sasniedzamais rezultāts.
- Ietverti uzdevumi no viena vai diviem izziņas līmeņiem.

Summatīvā vērtēšana

Mācīšanās rezultātu vērtēšana

- Mērķis ir konstatēt vai izmērīt rezultātu.
- Notiek temata vai temata loģiskas daļas, gada vai izglītības pakāpes noslēgumā.
- Pārbauda svarīgākās mācību priekšmeta programmas vai standarta prasības (sasniedzamos rezultātus).
- Ietverti uzdevumi visos izziņas līmeņos.

Formatīvā vērtēšana

Vērtēšana, lai mācītos

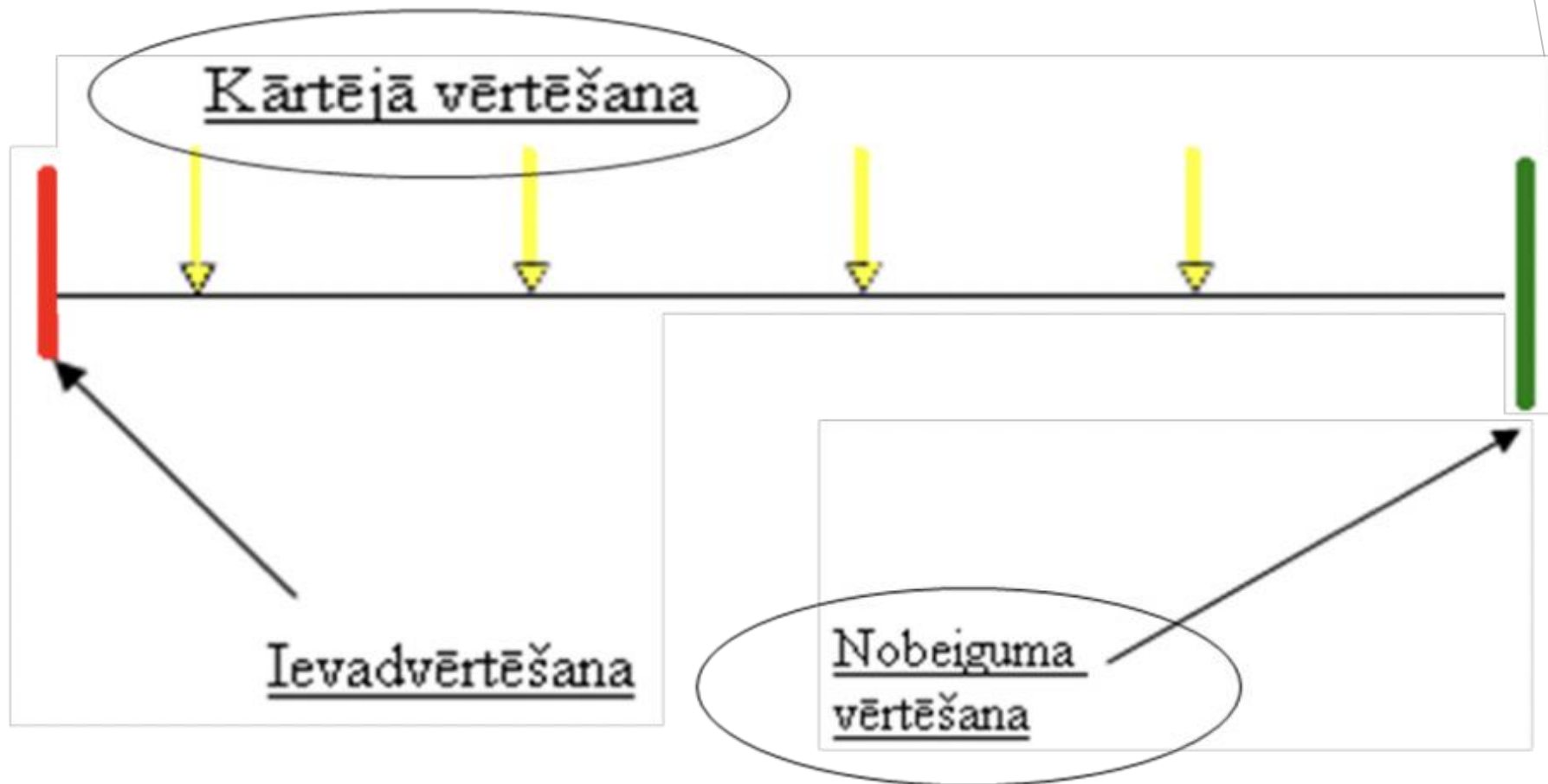
- Izpildāmi 5–15 minūtēs.
- Ātri novērtējami.
- Vērtē aprakstoši, "i"/"ni".
- Skolēni iepriekš nav jāinformē, jo tas ir darbs stundā.

Summatīvā vērtēšana

Mācīšanās rezultātu vērtēšana

- Izpildāmi 30–40 minūtēs vai ilgākā laikā.
- Vērtēšana prasa ilgāku laiku.
- Vērtē ballēs vai līmeņos.
- Skolēni jāinformē iepriekš.

(Hahele, Cābelis 2008)

Avoti

- ▶ Clark, I. (2011). The Development of 'Project 1': Formative Assessment Strategies in UK Schools. *Current Issues in Education* <http://cie.asu.edu/ojs/index.php/cieatasu/article/view/382/102>
- ▶ J.Hattie, H.Timperley (2011.) Review of Educational Research. <http://rer.aera.net>
- ▶ R.Hahele, A.Cābelis. Vērtēšana dabaszinātņu mācību priekšmetos. *Skolotājs*. 5(71) 2008.
- ▶ Džona Hatie (John Hattie) (2012.) *Visible Learning for Teachers*. Taschebuche
- ▶ Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura pieejas apraksts <https://www.skola2030.lv/apsriesana>
- ▶ Rudīte Hahele, Agnese Mīļā, Ineta Upeniece (2009.) *Skolēnu mācību sasniegumu vērtēšana vidusskolā*. Metodiskais materiāls. Rīga: VISC
- ▶ Mollija Mureja (Molly Murray), Imanta Nīgale, Liene Reņģīte, Mārīte Seile, Jānis Strods (2017.) *Atgriezeniskā saite, kas ved uz rīcību*. Rīga: Lielvārds